

Par ekspozīciju

Ekspozīcijas centrā ir grāmata – gan kā materiāls objekts, gan kā sociāla un garīga parādība, kas mainījusi un maina sabiedrību, cilvēku dzīves un prātus. Stāsts par grāmatas kā medija attīstību no pirmsākumiem līdz mūsdienām atklājas, izstaigājot Latvijas grāmatniecības vēstures ceļus Eiropas un pasaules grāmatniecības kontekstā.

1. stāva izstāžu zāle
Latvijas Nacionālā bibliotēka
Rīgā, Mūkusalas ielā 3

gramata.latvija@lnb.lv
+371 26420065
lnb.lv

Ideja un saturs: Anita Smeltere
Konsultants: Viesturs Zanders
Dizains: Tatjana Raičiņeca

Darba lapa izstrādāta fundamentālo un lietišķo pētījumu projektā “Grāmata un sabiedrība Latvijā: Eiropas dimensija un kultūras pārmaiņas” (LZP-2023/1-0263)

Darba lapa iespiesta ar Latvijas Kultūras ministrijas atbalstu ciklā “Latviešu grāmatai 500”

15. Atrodi Aspazijas lugas “Sidraba šķidrants” izdevumu un pabeidz teikumu!

Grāmata laista klajā Jāņa Ozola spiestuvē Cēsīs _____ gadā.

Tās vāka apdare atbilst laikmeta dizainam un ir _____ stila paraugs.

16. Atrodi izdevumu “Latviešu konversācijas vārdnīca” un aizpildi prasīto!

Izdevējs: _____

Izdošanas gadi: _____

Izdevuma loma: _____

Sava valsts, Sava grāmata

➔ Raiņa dzejoļu cikls “Daugava: sērdieņu dziesma”, kas Anša Gulbja apgādā tika izdots vairākkārt, palīdzēja noticēt jaundibinātās Latvijas valsts idejai tiem, kas cīnījās Pirmajā pasaules karā. Kad tika izveidota Latvijas valsts, nostiprinājās latviešu grāmatniecība. Grāmatu apgādi – “Jānis Roze”, “Zelta ābele”, “Valters un Rapa” u. c. – izdeva latviešu autoru darbus un pasaules klasikas tulkojumus.

Lūzums

17. Aplūko dzejnieka un publicista Edvarta Virzas darba “Straumēni: vecā Zemgales māja gada gaitās” 1942. gada izdevumu. Kāpēc tas izdots miniatūrformātā?

➔ Zem burtiem VARA noklausies Māras stāstu! Pievērs uzmanību, kādas atšķirības viņa saskata Edvarta Virzas, Rūdolfa Blaumaņa un Andreja Upīša daiļradē.

Starp citu, kad Latvija tika iekļauta PSRS, ierobežotā skaitā tika iespiests padomju cenzūras ierēdņu veidots saraksts, kas bija domāts tikai grāmatnīcām un bibliotēkām, lai būtiski ierobežotu 20. gadsimta 20.–30. gados Latvijā tapušu izdevumu izplatīšanu un lasīšanu. Tajā par “Latviešu konversācijas vārdnīcu”, Edvarta Virzas daiļradi un daudziem citiem senāk tapušiem darbiem ir sniegta norāde “jāizņem visi izdevumi”.

Divas straumes

18. Atrodi izdevumu “Dzimtene sauc”! Kāds ir šī izdevuma mērķis?

19. Atrodi trimdā izdotu grāmatu par vēsturi! Kāds ir šī izdevuma mērķis?

20. Kurš, tavuprāt, ir nozīmīgākais 21. gadsimta izdevums, kuru varētu šeit eksponēt ar stāstu par mūsdienu Latviju nākamajām paaudzēm?

Grāmata Latvijā

20 jautājumi ekspozīcijā

15+

gramatai500.lv

lnb.lv #lnblv

Ekskursijas ekspozīcijā
Nodarbības skolēniem

leeja bez maksas

Tinte

1. Par ko liecina vissenākā eksponētā grāmata? Par ko ir tās saturs, no kā tā gatavota, kāda ir izdevuma izcelsme?

2. Zem burtiem VARA noklausies Andra stāstu! Kuru vēstures avotu viņš uzskata par īpašu?

Iespiesta valoda

3. Atrodi un aplūko pelnus! Ko tie stāsta?

➡ Starp citu, Katoļu katehisms ir senākā grāmata latviešu valodā, kas saglabājusies līdz mūsdienām. Tas ir kristīgās ticības mācības izklāsts jautājumu un atbilžu veidā, iespiests Viļņā 1585. gadā. Mūsdienās ir zināms tikai viens pilnīgs šī izdevuma eksemplārs, kas tiek glabāts Upsalas Universitātes bibliotēkā Zviedrijā.

4. Atrodi izdevumu “Kosmogrāfija jeb Visu zemju apraksts...” un gūsti informāciju par pirmo iespiesto tekstu latviešu valodā! Kurā gadā tas publicēts, un kā sauc šo tekstu?

Valodas atrašana

5. Atrodi un aplūko Georga Manceļa “Lettus, tas ir, vārdnīca līdz ar latviešu valodas lietojumu ikdienā”, _____ ➡ ieraksti izdošanas gadu!

6. Kāds, tavuprāt, ir šī izdevuma mērķis?

7. Iepazīsties ar informāciju un aplūko pārējos izdevumus šajā vitrīnā! Kurš no apgalvojumiem vai secinājumiem var noderēt mūsdienās?

Svētā grāmata

8. Pirmo Bībeli latviešu valodā izdeva 1500 eksemplāros. (_____) ➡ ieraksti tās izdošanas gadus un noskaidro, kas lietoja šo izdevumu!

9. Kāpēc, tavuprāt, katram mūsdienu literatūras lasītājam var noderēt reliģisku tekstu satura pārzināšana?

10. Atrodi galda MAŅAS atvilktnē citu Bībeli! Kādu papildinformāciju par Bībeles lomu cilvēku dzīvē tā sniedz?

Vara

11. Uzraksti trīs piemērus no dažādiem laika posmiem, kas pamato, ka grāmata un citi iespieddarbi kopš seniem laikiem ir būtisks pastāvošās varas instruments!

Apgaismošana

➡ Rakstītam vārdam kā medijam bija svarīga nozīme brāļu draudzes jeb hernhūtiešu dzīvē. Tā bija iespēja rakstīt savā valodā, iespēja atbrīvoties no pazemotā bezspēcības statusa.

12. Atrodi divus rokraksta paraugus! Izlasi anotācijas un uzraksti par katru divos teikumos galveno šo tekstu lomu!

(Brāļu draudzes locekļa rokraksts)

(Autors: J. Pulans)

➡ Saskaņā ar Apgaismības ideju būtiska nozīme ir nepieciešamībai pēc izglītojošām un praktiskām padomu grāmatām gan par lauksaimniecību, gan par veselības kopšanu.

13. Aizpildi trūkstošo informāciju apgalvojumā “Vidzemes kalendārs ir viens no senākajiem un ilgāk iznākušajiem izdevumiem latviešu valodā un izdots Rīgā no _____ līdz _____ gadam”!

Tvaiks un nācija

➡ Ilgu laiku daiļliteratūra latviešu valodā ir tulkojumi un lokalizējumi, viens no pirmajiem populārākajiem lasāmvielas izdevumiem bija 1845. gadā izdots Anša Leitāna (1815–1874) tulkotais sentimentāli pamācošais stāsts “Grāfa lielmāte Genovefa”.

Grāmata un nācija

14. 1856. gadā Tērbatā izdod grāmatu, kas tiek uzskatīta par latviešu nacionālās literatūras sākumu. Atrodi izdevumu un pabeidz teikumu!

Grāmatas _____
(nosaukums)

autors _____

(vārds, dzīves gadi, nodarbošanās)

ar cittautu dzejas paraugu tulkojumiem vēlējās pierādīt, ka

➡ Jaunlatviešu ideju ietekmē, pieaugot nacionālajai pašapziņai, tautieši tiecās izglītoties, kļūt par skolotājiem, autoriem, uzņēmējiem.

Jau 1848. gadā Krišjānis Valdemārs Ēdolē izveido pirmo latviešu publisko lauku bibliotēku. Pirmie latviešu romāni – Māteru Jura “Sadzīves viļņi” un brāļu Kaudzīšu “Mērnieku laiki” – klajā nāca 1879. gadā. Pirmais “Latviju dainu” sējums iznāk 1894. gadā.